

БАНКРУТСТВО ТА ЛІКВІДАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ

1. Сутність поняття “банкрутство”
2. Особливості реалізації судових процедур у справі про банкрутство
 - 2.1. Порухення провадження у справі про банкрутство
 - 2.2. Розпорядження майном
3. Ліквідація підприємств
4. Приховане, фіктивне та навмисне банкрутство

1. Сутність поняття “банкрутство”

З економічної точки зору банкрутство є неспроможністю суб'єкта продовжувати свою підприємницьку діяльність внаслідок її економічної нерентабельності, безприбутковості. Суб'єкт підприємництва має стільки боргів перед кредиторами і зобов'язань перед бюджетом, що коли їхні вимоги будуть пред'явлені у визначені для цього терміни, то майна суб'єкта – активів у ліквідній формі – не вистачить для їх задоволення.

Юридичний аспект банкрутства полягає, насамперед, у тому, що в суб'єкта є кредитори, тобто особи, які мають підтвержені документами майнові вимоги до нього як до боржника. Це майнові правовідносини банкрутства, здійснення яких у встановленому законом порядку може призвести до ліквідації суб'єкта підприємництва.

Суб'єктами банкрутства (банкрутами) чинний Закон “Про банкрутство” визнає не лише юридичних осіб, як це було раніше, а й фізичних осіб, зареєстрованих як суб'єкти підприємницької діяльності. Причому, як це впливає зі змісту окремих положень ст. 1 Закону, суб'єктами банкрутства можуть бути лише особи однієї категорії – суб'єкти підприємництва, які називаються в Законі боржниками або банкрутами.

Боржником відповідний суб'єкт вважається на всіх стадіях провадження у справі про банкрутство, банкрутом – після того, як арбітражний суд ухвалить постанову про визнання боржника банкрутом.

У ринковій економіці банкрутство підприємств – нормальне явище. Із кожних 100 новостворених підприємств на ринку залишаються від 20 до 30.

Банкрутство підприємств – це наслідок глибокої фінансової кризи. На практиці з кризою, як правило, ідентифікується загроза неплатоспроможності та банкрутства підприємства, діяльність його в неприбутковій зоні або брак у фірми потенціалу для успішного функціонування. З позицій фінансового менеджменту кризовий стан підприємства полягає в неспроможності здійснювати фінансове забезпечення поточної виробничої діяльності.

2. Особливості реалізації судових процедур у справі про банкрутство

2.1. Порушення провадження у справі про банкрутство

Суб'єкт підприємницької діяльності, по відношенню до якого відкрито провадження у справі про банкрутство, буде називатися банкрутом тільки після визнання його таким господарським судом. Банкрут – це суб'єкт підприємницької діяльності, неспроможність якого відновити свою платоспроможність і виконати свої грошові зобов'язання визнана судом. Банкрутом не може бути відокремлений структурний підрозділ юридичної особи (філія, представництво, відділення). З моменту порушення провадження у справі до такого рішення суду до підприємства застосовується інше визначення – боржник. ЗУ “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” (далі Закон або Закон “Про банкрутство”) застосовує цей термін до суб'єктів господарювання, не спроможних виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зі сплати податків, зборів інших обов'язкових платежів протягом трьох місяців після настання терміну їх сплати.

Отже, уповноваженим назвати підприємство банкрутом є тільки господарський (арбітражний) суд. Справа про банкрутство може бути порушена кредитором – юридичною або фізичною особою, яка має у встановленому порядку підтверджені документами вимоги відносно грошових зобов'язань до боржника. Іншими словами, кредитором може бути:

- постачальник товарів, виконавець несплаченого замовлення;
- робітник, якому не виплачено заробітну плату;
- податкові, інші контролюючі органи (якщо підприємство має податковий борг).

Незважаючи на те, що грошове зобов'язання – це зобов'язання заплатити кредитору грошову суму відповідно до цивільно-правового

договору, вимоги, які виникли з негрошових зобов'язань (по бартеру), також призводять до неплатоспроможності і теж мають бути включені до реєстру вимог кредиторів. У заяві про порушення справи про банкрутство такі вимоги необхідно визначити у грошовому еквіваленті (у розмірі вартості продукції, що підлягає поставці). Кредитор, який першим звертається до суду із заявою, вважається ініціюючим кредитором. Справу про банкрутство буде порушено тільки за наявності трьох умов. По-перше, вимоги мають бути незаперечними, тобто визнані боржником у досудовому порядку (відповідь на претензію) або підтверджені виконавчими документами. Якщо усі вимоги кредитора до боржника забезпечені заставою, необхідно довести, що вартість предмета застави не достатня для повного задоволення вимог. По-друге, сума таких вимог не може бути меншою, ніж 300 мінімальних розмірів заробітної плати, що сьогодні складає 61500,00 грн. По-третє, з моменту настання терміну сплати минуло три місяці, виходячи з терміну виконання зобов'язань, встановленого цивільно-правовими угодами, трудовим законодавством та граничних термінів сплати податкових зобов'язань. Якщо розмір вимог менший від 300 мінімальних розмірів заробітної плати і є бажання порушити справу про банкрутство, це можна зробити за допомогою ч. 9 ст. 7 Закону “Про банкрутство”, яка дозволяє кредиторам об'єднати свої вимоги до боржника і звернутися до суду з однією заявою. Хоча на практиці заява об'єднаних вимог – річ не популярна, оскільки інформація про інших кредиторів є комерційною таємницею, що ускладнює їх пошук. При дотриманні вищезазначених умов кредитор направляє до господарського суду заяву про порушення провадження у справі про банкрутство.

Заява повинна містити:

- назву господарського суду, до якого направляється дана заява;
- найменування кредитора та боржника, їхні юридичні адреси;
- розмір вимог кредиторів до боржника із зазначенням суми неустойки (штрафу, пені);
- обставини, що підтверджують зобов'язання боржника перед кредитором, за яким виникла вимога, та термін його виконання. До таких обставин належать цивільно-правові відносини, що виникли між кредитором та боржником. До підтверджуючих документів відносять договори, первісну документацію (товарні накладні, акти виконаних робіт чи наданих послуг, акти звірки);
- докази того, що сума підтверджених вимог перебільшує 300 мінімальних розмірів заробітної плати. У заяві обов'язково має бути зазначено, що сума грошових зобов'язань відповідає вимогам ч. 3 ст. 6 Закону;

- докази обумовленості вимог кредитора.

До заяви додають платіжний документ про сплату державного мита. Його розмір – 5 мінімумів доходів громадян, що не обкладаються податком. Призначення такого платежу – державне мито із заяви про визнання банкрутом ТОВ “Х”, щоб було видно, за що конкретно сплачено державне мито. Крім державного мита, сплачуються також витрати на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу. Ініціюючий кредитор сплачує 118,00 грн., інші – по 40,00 грн. Такі витрати у разі порушення провадження у справі про банкрутство будуть повернені, у першу чергу, для задоволення вимог кредиторів.

Кредитор зобов’язаний направити на адресу боржника копію заяви та документів, що додаються до неї. Докази (поштова квитанція) додаються до заяви.

Суддя не пізніше, ніж на п’ятий день з дня отримання заяви виносить рішення:

- повертає заяву без розгляду, про що виносить ухвалу (заява оформлена неналежним чином, недотримані вимоги закону);
- приймає заяву, направляє сторонам та державному органу з питань банкрутства ухвалу щодо порушення справи про банкрутство, ведення судової процедури. Ст. 4 Закону “Про банкрутство” встановлює чотири судові процедури банкрутства.

Перша з них – розпорядження майном – застосовується судом при порушенні справи про банкрутство. У цьому випадку беруться під нагляд та контроль управління й розпорядження майном боржника з метою забезпечення його зберігання, ефективного використання активів та аналізу його фінансового стану. Наступною за розпорядженням майном може бути застосована процедура санації системи заходів, спрямованих на попередження визнання боржника банкрутом і його ліквідації, оздоровлення фінансового стану, а також повне або часткове задоволення вимог кредиторів. Санацію можна провести, застосувавши кредитування, реструктуризацію підприємства (боргів та капіталу), зміну організаційно-правової і виробничої структури боржника. Якщо перші дві процедури не допомогли, на черзі ліквідації – припинення діяльності суб’єкта підприємницької діяльності, визнаного банкрутом, вимоги кредиторів задовольняються шляхом продажу його майна. Під час будь-якої з цих процедур сторони (боржник та кредитор) можуть укласти мирову угоду, домовившись про відстрочку або розстрочку боргових зобов’язань чи навіть про прощення боргів. Кожна з процедур має свою мету та відмінну від інших систему заходів. Пропоную розглянути порядок застосування та проведення кожної з процедур більш детально.

2.2. Розпорядження майном

Розпорядження майном – це найперша судова процедура, що застосовується до боржника. Вона не застосовується у випадках спрощеного порядку банкрутства (ст. 51, 52 Закону) та по відношенню до громадян-підприємців (ст. 48).

Завдання цієї процедури полягають у:

- 1) виявленні і збереженні майнових активів боржника;
- 2) виявленні кредиторів;
- 3) складанні та затвердженні реєстру грошових вимог кредиторів;
- 4) проведенні перших загальних зборів кредиторів;
- 5) ухваленні рішення про перехід на іншу стадію процедури банкрутства.

Процедура розпорядження майном застосовується при порушенні справи або на підготовчому засіданні. З моменту порушення справи суд вводить мораторій на задоволення майнових вимог кредиторів. Суть мораторію полягає в призупиненні виконання боржником грошових зобов'язань та зобов'язань по сплаті податків і зборів, термін виконання яких настав до дня введення мораторію і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань.

Ведення процедури розпорядження майном покладається на розпорядника майном – арбітражного керуючого, що діє на підставі ліцензії, виданої міністерством економіки та європейської інтеграції, та ст. 3-1 ЗУ “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”.

Розпорядника майна призначають на 6 місяців, як правило, стільки триває процедура розпорядження майном. Законом передбачається, що суд може продовжити чи скоротити цей термін на підставі клопотання комітету кредиторів, самого розпорядника або власника. Процедура розпорядження майном та повноваження розпорядника закінчуються в день, коли господарський суд затверджує мирову угоду, призначає ліквідатора чи керуючого санацією. Розпорядника майна призначає господарський суд, але ч. 2 ст. 13 Закону дозволяє кредитору запропонувати свою кандидатуру, і хоча Закон не зобов'язує суд затверджувати саме її, як правило, таке клопотання задовольняється. Розпорядник майна – фізична особа, на яку покладають повноваження з нагляду, контролю, управління та розпорядження майном боржника на період провадження по справі про банкрутство. Мета – забезпечення майнових інтересів як кредиторів, так і боржника. Для цього він наділений правами, що наведені у ч. 8 ст. 13 Закону, а саме:

- 1) скликає збори кредиторів та бере участь у них з правом дорадчого голосу;

- 2) аналізує фінансово-господарський стан боржника, пропонує заходи його оздоровлення;
- 3) отримує винагороду;
- 4) зобов'язує кредиторів вирішити питання про оплату послуг розпорядника майна;
- 5) залучає на договірній основі спеціалістів для виконання своїх повноважень.

Завжди, коли є права, існують і обов'язки. Розпорядник відповідно до ч. 9 ст. 13 Закону:

- 1) розглядає разом з керівництвом боржника копії заяв кредиторів про визнання грошових вимог, що надійшли до господарського суду після опублікування оголошення;
- 2) веде реєстр вимог кредиторів;
- 3) аналізує фінансово-господарський стан боржника, його становище на товарному ринку;
- 4) виявляє ознаки фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Методика такої оцінки наведена у п. 2.4.

3. Ліквідація підприємств

Ліквідація – це припинення діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, визнаного господарським судом банкрутом, з метою здійснення заходів для задоволення визнаних судом вимог кредиторів, шляхом продажу його майна.

У літературі знаходимо трохи інше визначення ліквідації. На думку російського юриста О.А. Нікітіної, конкурсне провадження є спеціальною формою ліквідації, що використовується у випадках визнання боржника неспроможним (банкрутом). Конкурсне провадження покликане забезпечити домірність задоволення вимог кредиторів, а також охорону інтересів сторін від неправомірних дій у відношенні один до одного.

Процедура ліквідації відкривається в чотирьох випадках:

- коли кредитори в особі комітету кредиторів порушують клопотання про ведення такої процедури (п. 8 ст. 16 Закону) як підсумок розпорядження майном (п. 8 ст. 50 Закону);
- коли виявилися незадовільними підсумки процедури санації (п. 6 ст. 18, п. 12 ст. 19, п. 6 ст. 21, 11, 15 Закону);
- коли суд застосовує спрощені процедури банкрутства (ст. 51, 52 Закону);
- у випадку банкрутства громадян – суб'єктів підприємницької діяльності (ст. 47-49 Закону).

Ліквідація – це наслідок визнання боржника банкрутом. Перед відкриттям ліквідаційної процедури суд повинен з'ясувати наявність або відсутність у боржника ознак банкрутства. Такими є:

- наявність непогашених, визнаних судом грошових вимог кредиторів;
- перевищення грошових зобов'язань боржника над його майном (пасиву над активом);
- незадовільний результат застосування заходів для фінансового оздоровлення.

Тільки наявність усіх перелічених ознак дає суду підставу для визнання боржника банкрутом. Якщо суд дійде висновку, що в боржника є тільки дві ознаки: наявність боргу і неоплатність, а дії щодо фінансового оздоровлення не застосовувалися, то в цьому випадку суд повинен замінити арбітражного керуючого.

Ліквідація є заключною процедурою в справі про банкрутство, і вийти з неї можна тільки одним шляхом: через мирову угоду.

У процедурі ліквідації немає фінансового оздоровлення, тут реалізується майно боржника. Вона менш ефективна, ніж процедура санації, тому що при реалізації майнових активів боржника кредитори одержують у п'ять-десять разів менше їхньої балансової вартості. З іншого боку, ліквідація боржника – це крайня міра одержання заборгованості і її списання по бухгалтерській звітності.

Загальний термін ліквідаційної процедури не може перевищувати 12 місяців. У разі потреби суд може подовжити цей термін ще на шість місяців.

Процедура ліквідації має такі етапи:

- 1) ведення процедури;
- 2) виявлення й оцінка ліквідаційної маси;
- 3) реалізація майна боржника;
- 4) задоволення вимог кредиторів;
- 5) затвердження звіту ліквідатора.

Про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури господарським судом приймається постанова. Такий акт тягне настання для боржника таких правових наслідків:

- 1) підприємницька діяльність боржника завершується закінченням технологічного циклу з виготовлення продукції у випадку можливості її продажу;
- 2) термін виконання всіх грошових зобов'язань банкрута і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) вважається таким, що вже настав;

- 3) припиняється нарахування неустойки (пені, штрафу), відсотків і інших економічних санкцій за всіма видами заборгованості боржника;
- 4) відомості про фінансове становище боржника перестають бути конфіденційними або складати комерційну таємницю;
- 5) виконання угод, зв'язаних з відчуженням майна боржника або передачею його майна третім особам, допускається в порядку, передбаченому Законом;
- 6) скасовуються арешт, накладений на майно боржника, визнаного банкрутом, або інші обмеження щодо розпорядження майном. Наявність нових арештів і інших обмежень не допускається;
- 7) вимоги за зобов'язаннями боржника, визнаного банкрутом, що виникли під час проведення процедур банкрутства, можуть бути пред'явлені тільки в межах ліквідаційної процедури;
- 8) виконання зобов'язань боржника, визнаного банкрутом, здійснюється у випадках і порядку, передбачених Законом.

У громадянина-підприємця правові наслідки визнання банкрутом значно вужчі, ніж у юридичної особи, і вони такі:

- 1) термінами виконання зобов'язань вважаються такі, що настали;
- 2) припиняються нарахування неустойки (штрафу, пені), відсотків і інших фінансових (економічних) санкцій за всіма зобов'язаннями;
- 3) припиняється стягнення за всіма виконавчими документами, за винятком виконавчих документів щодо вимог про стягнення аліментів, про відшкодування шкоди, заподіяної життю і здоров'ю громадян.

Відповідно до п. 2 ст. 26 Закону України “Про оренду державного і комунального майна” договір оренди припиняється у зв'язку з банкрутством орендаря. На практиці виникає запитання: з якого моменту такий договір оренди вважати припиненим – з моменту винесення постанови про визнання боржника банкрутом або з винесення ухвали про ліквідацію орендаря у зв'язку із затвердженням ліквідаційного балансу?

Вищий господарський суд на цей випадок дав роз'яснення, що дії договору варто вважати припиненими лише після затвердження ліквідаційного балансу, коли суд винесе ухвалу про ліквідацію орендаря, оскільки при наявності в банкрута майна, достатнього для задоволення вимог кредиторів, він вважається вільним від боргів і продовжує свою підприємницьку діяльність.

Важливим етапом ліквідаційної процедури є формування ліквідаційної маси. Ліквідатор наділений широкими повноваженнями. Він, зокрема, може відмовитися від виконання договорів банкрута в порядку, як і в процедурі санації; вживає заходів щодо пошуку,

виявлення і повернення майна боржника; пред'являє до третіх осіб вимоги щодо повернення дебіторської заборгованості банкрута. Точним є визначення основної мети формування конкурсної маси – як відокремлення майна для того, щоб спростити його розподіл між кредиторами.

Іншим важливим елементом формування ліквідаційної маси є інвентаризація й оцінка особистого майна банкрута.

Наступним етапом ліквідаційної процедури є продаж майна боржника – основна ідея ліквідаційної процедури. Порядок реалізації визначається і затверджується комітетом кредиторів шляхом проведення закритих чи відкритих торгів, аукціону або конкурсу. Ліквідатор приступає до продажу майна тільки після його інвентаризації й оцінки. Через засоби масової інформації ліквідатор зобов'язаний сповістити про порядок продажу майна банкрута, склад, умови і терміни придбання майна, погоджених з комітетом кредиторів.

Продаж майна підприємства-банкрута, заснованого на державній власності, здійснюється з урахуванням вимог Закону “Про приватизацію державного майна” і інших нормативних актів про приватизацію. Ліквідатор може виставити на відкриті торги вимоги банкрута, якщо інший порядок продажу не встановлений комітетом кредиторів. При продажу майна банкрута містоутворюючого підприємства ліквідатор повинен виставити на перших торгах майно як цілісний майновий комплекс. У випадку непродажу такого майна як цілісного майнового комплексу реалізація майна здійснюється в порядку, передбаченому ст. 20 Закону.

Після продажу майна банкрута наступним важливим етапом стає погашення вимог кредиторів. Розрахунки з кредиторами ліквідатор повинен здійснювати прозоро, тобто щоб усі його дії, розмір коштів, виручених від реалізації ліквідаційного майна, та обсяг вимог кредиторів були відомі усім.

Щодо деяких суб'єктів Закон установив особливий порядок черговості вимог кредиторів. Заключним етапом процедури ліквідації є затвердження звіту ліквідатора. Звіт і ліквідаційний баланс підприємства подаються ліквідатором до господарського суду після завершення всіх розрахунків із кредиторами. У ході розгляду господарським судом звіту ліквідатора і думки членів комітету кредиторів чи окремих кредиторів суд може затвердити звіт ліквідатора і ліквідаційний баланс або призначити нового ліквідатора у випадку невиявлення або нереалізації колишнім ліквідатором усіх наявних майнових активів ліквідаційної маси боржника.

Затвердження господарським судом звіту і ліквідаційного балансу є підставою для припинення провадження у справі про банкрутство.

Подальша доля юридичної особи-банкрута залежить від наявності майна, що залишилося після ліквідаційної процедури. Якщо майна не залишилося, то суд ліквідує юридичну особу. Копія ухвали суду направляється до органу, що здійснив державну реєстрацію банкрута, і органу державної статистики для виключення з Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України. У випадку, коли майна банкрута вистачило, щоб задовольнити вимоги кредиторів, він вважається таким, що не має боргів і може здійснювати свою підприємницьку діяльність.

4. Приховане, фіктивне та навмисне банкрутство

Свідомо неправдива офіційна заява громадянина-засновника чи власника суб'єкта господарської діяльності, а також посадової особи суб'єкта господарської діяльності, а також громадянина-суб'єкта підприємницької діяльності про фінансову неспроможність виконання вимог з боку кредиторів і зобов'язань перед бюджетом, якщо такі дії завдали великого матеріального збитку кредиторам чи державі, караються штрафом від семисот п'ятдесяти до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на термін до трьох років.

Науково-практичний коментар ККУ розцінює такі дії як особливу форму обману, унаслідок якого може бути завдано майнового збитку багатьом суб'єктам. Навіщо комусь вдаватися до такого обману? Дуже просто – порушення справи про банкрутство дозволяє зупинити нарахування неустойки і примусове стягнення заборгованості. Нерідко боржник, подаючи заяву про своє банкрутство, свідомо прагне до того, щоб про це довідалися не всі кредитори. І якщо його надії виправдаються, то вимоги частини кредиторів будуть вважатися погашеними (п. 2 ст. 14 Закону “Про банкрутство”). Крім того, “свої” кредитори можуть одержати відносну чи абсолютну більшість голосів у комітеті кредиторів. А це дозволить укласти мирову угоду на вигідних боржнику умовах.

У практиці господарювання досить часто можна натрапити на підприємства, які фактично є фінансово неспроможними, однак з певних причин приховують цю обставину. У такому разі можна говорити про приховане банкрутство. Буває й навпаки: деякі суб'єкти господарювання, маючи певні цілі, можуть навмисно оголосити себе банкрутами, не будучи ними. Тоді кажуть про фіктивне банкрутство. Для багатьох державних підприємств характерною є ситуація, коли службові особи зловмисно чи через недбалість доводять суб'єкт господарювання до фінансової кризи та банкрутства. Для запобігання

називаним негативним явищем законодавство встановлює покарання для підприємців чи відповідальних службових осіб державних підприємств.

Для забезпечення однозначності підходів до оцінки фінансово-господарського стану підприємств, виявлення ознак поточної, критичної чи надкритичної їх неплатоспроможності Міністерство економіки України затвердило “Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства”. Призначенням цих рекомендацій саме і є своєчасне виявлення формування незадовільної структури балансу для вжиття запобіжних заходів щодо уникнення банкрутства підприємств.

Приховане банкрутство – навмисне приховування факту стійкої фінансової неспроможності шляхом подання недостовірних даних, якщо це завдало матеріальних збитків кредиторам, карається позбавленням волі або штрафними санкціями.

Об’єктивно факт приховування банкрутства визначається такими двома ознаками:

- надання кредитору неправдивих даних про фінансовий стан неплатоспроможного боржника;
- причинний зв’язок між наданням таких даних та збитками, що їх зазнав кредитор.

Фіктивним банкрутством можна назвати ситуацію, коли підприємство фактично не має ознак банкрутства, однак подає інформацію, яка свідчить про його фінансову неспроможність. Відповідно до рекомендацій Міністерства економіки економічною ознакою фіктивного банкрутства може бути ситуація, коли на початок звітного року, що передував поданню заяви до господарського суду щодо порушення справи про банкрутство, бракувало ознак надкритичної неплатоспроможності, тобто фактичний коефіцієнт покриття (відношення оборотних активів до поточних зобов’язань) перевищував одиницю за нульової або позитивної рентабельності.

У зв’язку з цим Кримінальним кодексом передбачено, що явно неправдива заява громадянина-засновника або власника підприємства, а також посадової особи даного підприємства про фінансову неспроможність виконання зобов’язань перед кредиторами та бюджетом карається штрафом з позбавленням права вести таку діяльність протягом певного періоду. Ті самі дії, якщо вони завдали великого матеріального збитку кредиторам або державі, караються позбавленням волі.

Збиток виникає внаслідок неповернення боргів, несплати відсотків та податків.

Мета повідомлення неправдивої інформації може бути різною:

- намагання запобігти ліквідації підприємства в рамках провадження справи про банкрутство;
- намагання провести ліквідацію, реорганізацію чи приватизацію підприємства з метою приховування незаконного витрачання коштів;
- надання недостовірних даних аудиторю з метою одержання помилкового висновку про фінансовий стан підприємства.

Доведення до банкрутства. Нове законодавство про банкрутство передбачає відповідальність за навмисне банкрутство. Навмисне банкрутство – це навмисне доведення суб'єкта підприємницької діяльності до стійкої фінансової неплатоспроможності через здійснення власником або посадовою особою підприємства з корисливих мотивів протиправних дій або через невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків, що завдає істотної шкоди державним чи громадським інтересам або законним правам власників та кредиторів.

Економічною ознакою доведення до банкрутства може вважатися надкритична неплатоспроможність боржника в тому разі, коли таких ознак не було напередодні виконання угод, укладених з корисливих мотивів, або здійснення інших умисних дій, які призвели до стійкої фінансової неспроможності підприємства.

Доведення до банкрутства карається штрафом від п'ятисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян чи обмеженням волі на термін до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на термін до трьох років.

Навмисне приховування громадянином-засновником чи власником суб'єкта господарської діяльності, а також посадовою особою суб'єкта господарської діяльності своєї стійкої фінансової неспроможності шляхом надання неправдивих відомостей, якщо це завдало великого морального збитку кредитору, карається штрафом від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян чи обмеженням волі на термін до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на термін до трьох років.

Протилежним попередньому злочину є приховування стійкої фінансової неспроможності. Удатися до нього злочинець може, наприклад, щоб отримати кредит, укласти вигідну угоду, а іноді просто уникнути відповідальності за інші злочини, зокрема, розкрадання майна підприємства, що й викликало фінансову нездатність.

Приховування неплатоспроможності будуть вважати злочином, тільки якщо воно завдало великого матеріального збитку (8500,00 грн.) і здійснено шляхом надання недостовірних відомостей. ККУ називає три види таких відомостей:

- 1) відомості, адресовані кредитору (особисто чи уповноваженій особі);
- 2) відомості, адресовані потенційному кредитору (наприклад, банку чи особі, що здійснить передоплату);
- 3) відомості, що надаються господарському суду у відзиві на заяву про банкрутство. Можна бути впевненими, що, порушивши справу за ст. 220 ККУ, правоохоронні органи обов'язково перевіряють причетність підозрюваних до інших злочинів – таких, як шахрайство, службова підробка і т.п. Тому бажання прикрасити свій фінансовий стан може бути небезпечним.

Як боржнику зменшити негативні наслідки процедури банкрутства? Можливі варіанти підказує ст. 221 ККУ: від приховування майна до знищення документів. Але тим, хто захоче ними скористатися, вона обіцяє зовсім не світле майбутнє – від 1700,00 грн. штрафу до трьох місяців арешту. Звичайно, якщо перераховані в статті дії скоєні навмисно.

Питання для самоперевірки

1. В чому полягає юридичний аспект банкрутства?
2. Визначіть суб'єктів підприємства.
3. Розкрийте механізм порушення провадження у справі про банкрутство.
4. Назвіть основні атрибути заяви до суду про порушення провадження у справі про банкрутство.
5. Охарактеризуйте процес розпорядження майном.
6. Визначте значення ліквідації підприємницької діяльності.
7. Що є ліквідаційною масою?
8. Визначіть сутність прихованого банкрутства.
9. В чому полягають особливості навмисного банкрутства?
10. Що є економічною ознакою доведення до банкрутства?

Тести

1. З економічної точки зору банкрутство – це:
 - а) неспроможність суб'єкта продовжувати свою підприємницьку діяльність внаслідок її економічної нерентабельності, безприбутковості;
 - б) явище, коли вимоги кредиторів будуть пред'явлені у визначені для цього терміни, але майна суб'єкта – активів у ліквідній формі – не вистачить для їх задоволення;

- в) майнові правовідносини банкрутства, здійснення яких у встановленому законом порядку може призвести до ліквідації суб'єкта підприємництва;
- г) відповіді а) та б) правильні;
- д) жодна з відповідей неправильна.

2. Суб'єктами банкрутства (банкрутами) чинний Закон визнає:

- а) лише юридичних осіб;
- б) лише фізичних осіб;
- в) юридичних та фізичних осіб, що є суб'єктами підприємницької діяльності;
- г) правильними є відповіді а) та б).

3. Відмінність боржника і банкрута полягає в тому, що:

- а) немає жодної принципової різниці, це лише питання використовуваної термінології;
- б) банкрутом суб'єкт визнається лише після відповідного рішення суду, а боржником на всіх стадіях провадження справи банкрутства;
- в) боржником суб'єкт визнається після рішення суду, а банкрутом може оголосити сам себе самостійно.

4. Банкрут – це суб'єкт підприємницької діяльності:

- а) неспроможність якого відновити свою платоспроможність і виконати свої грошові зобов'язання визнана судом;
- б) неспроможність якого відновити свою платоспроможність і виконати свої грошові зобов'язання оголошується згідно з рішенням наглядової ради;
- в) неспроможність якого відновити свою платоспроможність і виконати свої грошові зобов'язання визначається його кредиторами.

5. Банкрутом не може бути:

- а) відокремлений структурний підрозділ юридичної особи;
- б) філія, представництво, відділення;
- в) фізична особа, зареєстрована як приватний підприємець;
- г) відповіді а) та г) правильні;
- д) відповіді а) та б) правильні.

6. Уповноваженим назвати підприємство банкрутом є тільки:

- а) Міжнародний Суд з прав людини;

- б) Конституційний Суд України;
- в) господарський (арбітражний) суд;
- г) правильними є відповіді в) та б).

7. *Кредитором, що порушує справу про банкрутство, не може бути:*

- а) постачальник товарів, виконавець неоплаченого замовлення;
- б) підприємство, яке лише планувало співробітництво з потенційним банкрутом;
- в) робітник, якому не виплачено заробітну плату;
- г) податкові, інші контролюючі органи (якщо підприємство має податковий борг).

8. *До судових процедур банкрутства не відноситься:*

- а) процедура колегіальної розробки порядку відшкодування вимог кредиторів;
- б) розпорядження майном;
- в) процедура санації системи заходів, спрямованих на попередження визнання боржника банкрутом і його ліквідації;
- г) ліквідація.

9. *Процедура ліквідації не може бути відкритою в такому випадку:*

- а) коли кредитори в особі комітету кредиторів порушують клопотання про ведення такої процедури (п. 8 ст. 16 Закону) як підсумок розпорядження майном (п. 8 ст. 50 Закону);
- б) коли виявилися незадовільними підсумки процедури санації (п. 6 ст. 18, п. 12 ст. 19, п. 6 ст. 21, 11, 15 Закону);
- в) якщо сума вимог кредиторів не перевищує 250 неоподатковуваних мінімумів (ст. 48 Закону);
- г) у випадку банкрутства громадян – суб'єктів підприємницької діяльності (ст. 47-49 Закону);
- д) коли суд застосовує спрощені процедури банкрутства (ст. 51, 52 Закону).

10. *Загальний термін ліквідаційної процедури не може перевищувати:*

- а) 5 років;
- б) 12 місяців;
- в) терміну позовної давності у даній категорії справ;
- г) 6 місяців.

2. *З якого моменту договір оренди підприємства-банкрута вважати припиненим?*

- а) з моменту ухвалення постанови про визнання боржника банкрутом;
- б) з винесення ухвали про ліквідацію орендаря у зв'язку із затвердженням ліквідаційного балансу;
- в) лише після затвердження ліквідаційного балансу, коли суд винесе ухвалу про ліквідацію орендаря, оскільки при наявності в банкрута майна, достатнього для задоволення вимог кредиторів, він вважається вільним від боргів і продовжує свою підприємницьку діяльність.

3. Явище, коли деякі суб'єкти господарювання, маючи певні цілі, можуть навмисно оголосити себе банкрутами, не будучи ними, називають:

- а) навмисним банкрутством;
- б) прихованим банкрутством;
- в) фіктивним банкрутством.

4. Навмисне приховування факту стійкої фінансової неспроможності через подання недостовірних даних, якщо це завдало матеріальних збитків кредиторам, називають:

- а) навмисним банкрутством;
- б) прихованим банкрутством;
- в) фіктивним банкрутством.

5. Факт приховування банкрутства визначається:

- а) наданням кредитору неправдивих даних про фінансовий стан неплатоспроможного боржника;
- б) підробкою фінансової звітності, яка може свідчити про банкрутство;
- в) причинним зв'язком між наданням таких даних та збитками, що їх зазнав кредитор;
- г) правильними є відповіді а) та в).

6. Навмисне доведення суб'єкта підприємницької діяльності до стійкої фінансової неплатоспроможності шляхом здійснення власником або посадовою особою підприємства з корисливих мотивів протиправних дій або шляхом невиконання чи неналежного виконання службових обов'язків, що завдало істотної шкоди державним чи громадським інтересам або законним правам власників та кредиторів, називається:

- а) навмисним банкрутством;
- б) прихованим банкрутством;

в) фіктивним банкрутством.

